

EUROPA LAT DWUDZIESTYCH

CO PRZED NAMI?

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

komentarz

01/2020

www.csm.org.pl

dr Małgorzata Bonikowska

Prezes Centrum Stosunków Międzynarodowych oraz ośrodka THINKTANK. Doktor nauk humanistycznych, specjalizuje się w problematyce stosunków międzynarodowych (ze szczególnym uwzględnieniem Unii Europejskiej) oraz komunikacji w instytucjach publicznych. Absolwentka Uniwersytetu Warszawskiego (italianistyka), paryskiej Sorbony (historia i nauki polityczne) i PWST (historia kultury), ukończyła dwa programy studiów doktorskich - w Polsce (PAN) i za granicą.

Pod koniec stycznia br. nowa Komisja Europejska przyjęła plan działania na najbliższą kadencję. To będzie trudne pięć lat dla europejskiego projektu. Motywem wiodącym programu jest skuteczne wykorzystanie możliwości, jakie przynosi transformacja środowiskowa i cyfrowa tak, aby zachować silną pozycję UE w świecie.

EUROPA LAT DWUDZIESTYCH

CO PRZED NAMI?

| dr Małgorzata Bonikowska

2

Po dekadzie zarządzania kryzysami Unia Europejska złapała w końcu drugi oddech. Po uporaniu się z turbulencjami w strefie euro i konsekwencjami wielokrotnionego napływu imigrantów, przebrnęła przez trudny rok wyborów i zmian personalnych. Dziś przed nią kilka poważnych wyzwań, z których najważniejsze to utrzymanie jedności 27 państw w kontekście głębokich podziałów politycznych i przeszkód w dochodzeniu do rozwiązań, pod którymi mogliby się podpisać wszyscy członkowie UE.

Mapa drogowa

Nowa Przewodnicząca Komisji Europejskiej, Ursula von der Leyen, zarysowała swoją wizję Unii Europejskiej w przemówieniu w Parlamencie Europejskim na jesieni 2019 r. Powiedziała wtedy m.in.: Nasza Komisja jest zdecydowana rozwiązać wyzwania stojące przed naszym pokoleniem, takie jak zmiana klimatu, cyfryzacja i migracja. (...) Nasz program prac pomoże w stworzeniu Unii, która mierzy wyżej.

Nadrzędnym założeniem i celem wszystkich zapowiadanych przez Komisję działań jest wzmocnienie geopolitycznej pozycji Unii Europejskiej. Uwzględniono długoterminowe tendencje kształtujące gospodarki i społeczeństwa państw członkowskich i wyznaczono 6 priorytetów. Oto one:

EUROPA LAT DWUDZIESTYCH

CO PRZED NAMI?

| dr Małgorzata Bonikowska

3

1. ZIELONY ŁAD (GREEN DEAL)

Po wycofaniu się USA z porozumienia klimatycznego w 2018 roku, Europa stała się głównym orędownikiem działań na rzecz zatrzymania globalnego ocieplenia i wtrzymania degradacji środowiska. Unia Europejska chce być liderem tego procesu i dawać przykład innym. Europejczycy zdają sobie sprawę, że ich kontynent odpowiada zaledwie za ok. 10 proc. emisji dwutlenku węgla do atmosfery, jednak są bardzo zaniepokojeni stanem planety i oczekują od unijnych instytucji radykalnych działań.

Ursula von der Leyen uważa, iż „Stanie się pierwszym neutralnym dla klimatu kontynentem jest największym wyzwaniem i szansą naszych czasów. Wymaga podjęcia zdecydowanych działań już teraz. Będziemy musieli inwestować w innowacje i badania, przekształcić naszą gospodarkę i unowocześnić naszą politykę przemysłową”.

W Komisji Europejskiej trwają prace nad prawem, które określi neutralność pod względem emisji dwutlenku węgla jako cel UE do roku 2050. Europejski Pakt na rzecz Klimatu ma zaangażować w działania środowiskowe regiony, społeczności lokalne, społeczeństwo obywatelskie, szkoły, podmioty branżowe i osoby indywidualne. Unia Europejska będzie przewodzić negocjacom międzynarodowym poprzedzającym konferencję COP26 w Glasgow. Komisja przedstawi także inicjatywy nastawione na zachowanie różnorodności biologicznej oraz wspieranie rolników w produkcji żywności o wysokiej jakości i wartościach odżywczych.

EUROPA LAT DWUDZIESTYCH

CO PRZED NAMI?

| dr Małgorzata Bonikowska

4

2. EUROPA NA MIARĘ ERY CYFROWEJ

Konsekwencje rewolucji technologicznej wykraczają daleko poza informatyzację systemów i digitalizację danych. Zmienia się sposób działania firm i instytucji oraz styl życia ludzi. Staliśmy się mobilni, zsieciovani, ale także otwarci na potencjalne zagrożenia wynikające z nieustannego korzystania z internetu i przekazywania informacji o sobie.

Unia Europejska zakłada umożliwienie wykorzystywania ogromnego potencjału leżącego w wymianie i analizie danych nieosobowych jako rosnącego zasobu gospodarki cyfrowej, z którego można wielokrotnie czerpać. W podejściu do doskonalenia sztucznej inteligencji podkreśla jej wykorzystywanie z poszanowaniem europejskich wartości i praw podstawowych. Opracowując nową strategię przemysłową dla Europy, stawia na zwiększenie jej potencjału w przemyśle i innowacjach. Wprowadzając prawo o usługach cyfrowych, chce wzmocnić jednolity rynek tych usług i zapewnić małym i średnim firmom lepsze warunki działania i bardziej stabilne prawo.

3. GOSPODARKA, KTÓRA SŁUŻY LUDZIOM

Na Światowym Forum Ekonomicznym w Davos w styczniu 2019 roku szefowa Międzynarodowego Funduszu Walutowego Christine Lagarde wprost ostrzegła polityków przed konsekwencjami niezadowolenia społecznego z pogłębiających się nierówności i spowolnienia ekonomicznego. Choć jednolity rynek Unii Europejskiej to łącznie jedna z najsilniejszych gospodarek świata a 3 państwa członkowskie

EUROPA LAT DWUDZIESTYCH

CO PRZED NAMI?

| dr Małgorzata Bonikowska

5

(Niemcy, Francja, Włochy) wciąż zajmują miejsce w dziesiątce liderów pod względem PKB, jednak na podium stoją dziś USA, Chiny i Japonia, a Indie pną się do pierwszej piątki.

W rankingach najpotężniejszych światowych firm przedsiębiorstwa reprezentujące „starą gospodarkę” są powoli wypierane przez czempionów nowych technologii, ale w Top 10 nie ma żadnej europejskiej firmy, za to jest osiem amerykańskich i dwie chińskie. Na tle wzrostu PKB najważniejszych państw Azji na poziomie ok. 5-7 proc. Zachodnia Europa ze średnią 1,7 proc. wygląda słabo a i w naszym regionie, osiągającym dotąd ok. 4 proc. rocznie, zapowiadane jest spowolnienie. Stagnacji gospodarczej Europy towarzyszy niska innowacyjność. Europejczycy są podzieleni w ocenie sytuacji gospodarczej UE. Największymi optymistami są Polacy i Austriacy. Jednocześnie, duże różnice występują w ocenie poszczególnych państw: najbardziej pozytywne zdanie o stanie gospodarki swego kraju mają mieszkańcy Malty, Luksemburga i Holandii, najgorsze Grecy, Chorwaci, Hiszpanie i Bułgarzy. Do nierówności między krajami dochodzi powiększanie się rozwarstwienia społecznego w ogóle.

Nowa Komisja Europejska podkreśla, że społeczna gospodarka rynkowa rozwijana na starym kontynencie ma gwarantować połączenie sprawiedliwości społecznej, zrównoważonego rozwoju i wzrostu gospodarczego. W planie przewiduje prace nad zagwarantowaniem pracownikom krajów UE godziwych płac minimalnych oraz wprowadzeniem programu reasekuracji świadczeń dla bezrobotnych. Chce także pracować nad systemem podatkowym, aby był bardziej sprawiedliwy i lepiej zinte-

EUROPA LAT DWUDZIESTYCH

CO PRZED NAMI?

| dr Małgorzata Bonikowska

6

growany. Ważnym elementem programu nowej Komisji jest wsparcie dla młodych w zakresie edukacji i szkoleń oraz na etapie poszukiwania zatrudnienia.

4. SILNIEJSZA POZYCJA EUROPY NA ŚWIECIE

Spadek znaczenia Unii Europejskiej w świecie wynika przede wszystkim z wewnętrznych kryzysów oraz zmian w otoczeniu międzynarodowym. Negatywny wpływ na działania Europy ma dystansowanie się USA i osłabienie relacji transatlantyckich, wojna informacyjna przeciw Zachodowi prowadzona przez Rosję, ekspansja gospodarcza i technologiczna Chin oraz niejasny kształt polityczny samej unii, będącej organizmem w ciągłej przebudowie.

Światowe potęgi takie jak Chiny, Indie czy USA postrzegają Unię Europejską jako projekt współpracy regionalnej a nie jako jednolitego, spójnego partnera (nie jest państwem). Dlatego mają tendencje do prowadzenia działań bilateralnych z poszczególnymi państwami członkowskimi UE z pominięciem Brukseli. Patrząc na UE jako całość, widzą się przede wszystkim jej „miękką siłę” w postaci standardów, norm i regulacji oraz zestawu wartości (demokracja, rządy prawa, pluralizm polityczny, wolności obywatelskie, prawo do informacji etc. – wypisane w art. 2 Traktatu o UE).

Unia Europejska nadal uważa relacje transatlantyckie za kotwicę swego bezpieczeństwa i podstawę siły Zachodu, którego jest częścią, jednak separowanie się USA od Europy, anty-unijna retoryka Trumpa i sceptycyzm wobec NATO zaowocowały ogłoszeniem przez UE „strategicznej autonomii”, wprowadzeniem wzmocnionej

EUROPA LAT DWUDZIESTYCH

CO PRZED NAMI?

| dr Małgorzata Bonikowska

7

współpracy w obszarze bezpieczeństwa (PESCO) oraz utworzeniem Europejskiego Funduszu Obrony. Niezwykle istotne dla UE będzie znalezienie takiej formy działań, aby się uzupełniały z NATO oraz wypracowanie form ścisłej współpracy z Brytyjczykami w obszarze bezpieczeństwa po brexicie.

W kontekście polityki sąsiedztwa i rozszerzenia, Komisja Europejska planuje opracować nowe strategie współpracy z państwami Afryki i Bałkanów. Będzie nalegać na rozpoczęcie negocjacji w sprawie przystąpienia z Macedonią Północną i Albanią a także usprawnić proces przystępowania do UE i stworzyć ramy do zwiększenia europejskich inwestycji w tym regionie.

5. PROMOWANIE NASZEGO EUROPEJSKIEGO STYLU ŻYCIA

Europejczycy zdecydowanie popierają możliwość swobodnego przemieszczania się w ramach UE a jednocześnie napływ cudzoziemców jest nadal ich głównym źródłem obaw. Swoboda przepływu osób – jeden z filarów wspólnej Europy - umożliwia migrowanie za pracą z biedniejszych krajów do bogatszych, czego dobrym przykładem są Polacy: w 2001 roku na Wyspach Brytyjskich pracowało ich ok. 62 tys. a obecnie ponad milion. W 2017 roku Unia Europejska miała 37 mln imigrantów z państw trzecich i aż 20 mln obywateli UE pracujących w innym państwie członkowskim. Niechęć do imigrantów - w tym przybyszów z wschodnich państw UE - była jednym z głównych powodów głosowania większości Brytyjczyków za brexitem, do którego ostatecznie doszło 31 stycznia br.

EUROPA LAT DWUDZIESTYCH

CO PRZED NAMI?

| dr Małgorzata Bonikowska

8

O ile kluczem do równomierności w migracji wewnętrznej jest wyrównywanie poziomów zamożności w ramach UE, o tyle nie da się radykalnie ograniczyć imigracji z zewnątrz – także ze względu na niedobory na rynku pracy. Dobrym przykładem jest znów Polska, która pomimo ostrej anti-imigracyjnej retoryki rządu wydała w 2017 roku najwięcej pozwoleń na pracę ze wszystkich państw członkowskich UE (ok. 550 tys. na ogółem ok. 850 tys.) – w tym dla obywateli państw Azji i Afryki.

W najbliższym czasie Komisja Europejska przedstawi nowy pakt o migracji i azylu – centralny element reformy polityki azylowej. Pracuje także nad nową strategią bezpieczeństwa wewnętrznego, która określi jak UE będzie udzielać swym członkom wsparcia w tym obszarze. Nowa Przewodnicząca KE zapowiada, że w 2024 r. 10 tys. funkcjonariuszy Europejskiej Straży Granicznej i Przybrzeżnej będzie pomagać w ochronie granic zewnętrznych UE. Komisja będzie pracować nad wspólnymi europejskimi rozwiązaniami w zakresie zwalczania terroryzmu i przestępczości zorganizowanej, eliminowania zagrożeń hybrydowych, zwiększanie bezpieczeństwa cyfrowego i odporności infrastruktury krytycznej.

6. NOWY IMPULS DLA DEMOKRACJI EUROPEJSKIEJ

Badania Eurobarometru wskazują, że wzrasta liczba obywateli, którzy odbierają Unię Europejską pozytywnie. Warto zauważyć, że Europejczycy mają generalnie większe zaufanie do UE niż do swych krajowych władz. Silne jest także poparcie dla Unii Gospodarczo-Walutowej, zwłaszcza w samej strefie euro. We wszystkich państwach członkowskich większość badanych czuje się pełnoprawnymi obywatelami UE, rośnie także przekonanie, że ich głos ma znaczenie, jednak podziela je

EUROPA LAT DWUDZIESTYCH

CO PRZED NAMI?

| dr Małgorzata Bonikowska

9

zaledwie połowa społeczeństwa w 15 z 28 państw członkowskich (najniższą wiarę w swoją sprawczość mają Grecy). To sygnał, że istotnym wyzwaniem Unii Europejskiej jest zwiększenie poczucia uczestnictwa obywateli w tym projekcie i zmniejszenie „deficytu demokracji”.

Nowa Komisja Europejska wspólnie z pozostałymi instytucjami i partnerami UE rozpocznie w tym roku konferencję w sprawie przyszłości Europy, która ma potrwać półtora roku. Celem tej inicjatywy jest zwiększenie zaangażowania obywateli w kształtowanie działań UE. Zastanowimy się wspólnie m.in. nad tym jak nowe tendencje demograficzne wpływają na poszczególne aspekty naszej rzeczywistości: rynek pracy, starzenie się społeczeństwa, systemy opieki społecznej, ochrona zdrowia, finanse publiczne, politykę regionalną, łączność cyfrową, edukację i integrację. Komisja Europejska będzie także dbać o zagwarantowanie silnej kultury praworządności w UE, co ma ogromne znaczenie m.in. dla Polski.

CSM jest niezależnym, pozarządowym ośrodkiem analitycznym zajmującym się polską polityką zagraniczną i najważniejszymi problemami polityki międzynarodowej. Fundacja została zarejestrowana w 1996 r. CSM prowadzi działalność badawczą i edukacyjną, wydaje publikacje, organizuje konferencje i spotkania, uczestniczy w międzynarodowych projektach we współpracy z podobnymi instytucjami w wielu krajach. Tworzy forum debaty i wymiany idei w sprawach polityki zagranicznej, relacji między państwami oraz wyzwań globalnego świata. Działalność CSM jest adresowana przede wszystkim do samorządowców i przedsiębiorców, a także administracji centralnej, polityków, dyplomatów, politologów i mediów. Od 2009 r. CSM jest uznawany za jeden z najlepszych think tanków Europy Środkowo-Wschodniej w badaniu „The Leading Public Policy Research Organizations In The World” przeprowadzanym przez Uniwersytet Pensylwanii.

Centrum Stosunków Międzynarodowych ul. Mokołowska 1, 00-640 Warszawa t: +48 22 628 20 04

 www.twitter.com/CIR_CSM

 www.facebook.com/CIR.CSM

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH